

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยกระบวนการ เอไอซี (A-I-C) บ้านกองลอย ตำบลบ่อสถิ อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ ผู้ดำเนินการได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีกระบวนการ เอไอซี (A-I-C : Appreciation-Influence-Control)
2. ความรู้เกี่ยวกับ โรคไข้เลือดออก
3. ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก
4. ความรู้เกี่ยวกับขุณยาง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีกระบวนการ เอไอซี (A-I-C)

กระบวนการ เอไอซี (A-I-C) เป็นกระบวนการพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีโอกาส สื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึง สภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เป็นกระบวนการที่ระดมพลังสมอง เพื่อแก้ไขปัญหา และแนวทางในการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์

ความหมายของ เอไอซี (A-I-C : Appreciation-Influence-Control)

เอไอซี (A-I-C) มีนักวิชาการให้ความหมายต่างๆ กันตามสถานการณ์ที่จะนำไปใช้ ดังนี้
พิรพงศ์ ทิพนาค (2540) ได้ให้ความหมายเชิงปฏิบัติการว่า

A : Appreciation	หมายถึง การสร้างความเข้าใจระหว่างชาวบ้านด้วยกัน
I : Influence	หมายถึง การสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างชาวบ้านด้วยกัน
C : Control	หมายถึง การสร้างแผนปฏิบัติการร่วมกันระหว่างชาวบ้านด้วยกัน

และให้ความหมาย เอไอซี ว่า เป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้ชาวบ้านทุกหมู่เหล่า มีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนพัฒนาหมู่บ้านของตนเองอย่างแท้จริง

อรพินท์ สฟโชคชัย (2537) ให้ความหมายในเชิงวางแผน ว่า เอไอซี เป็นวิธีการระดมความคิดในการวางแผน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ได้มาร่วมคิด ทารือและร่วมพลังในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มบุคคลในสังคม และเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถร่วมกันคิดหากลยุทธ์ เพื่อใช้แก้ไขปัญหาที่ยุ่งยาก ซับซ้อนโดยเฉพาะปัญหาสังคม

อรพินท์ สฟโชคชัย (2537) ให้ความหมายในเชิง ความสัมพันธ์ของพลังว่า

A : Appreciation หมายถึง พลังอำนาจที่สามารถเข้าไปมีส่วนได้ส่วนเสีย แต่ไม่สามารถควบคุมและต่อรอง

I : Influence หมายถึง พลังอำนาจในการดำเนินการที่ต้องอาศัยอิทธิพล และการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นรอบข้าง พลังนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถ ในการให้ และรับ การต่อรองหรือแลกเปลี่ยน

C : Control หมายถึง บุคคลมีพลังอำนาจในการควบคุมการกระทำ เวลา และทรัพยากรที่อยู่ภายใต้อำนาจของตน

ทวีป อภิสิทธิ์ (2538) ให้ความหมายในเชิงสร้างสรรค์ว่า

A : Appreciation หมายถึง การรับรู้ เห็นคุณค่า เข้าใจ เห็นใจ

I : Influence หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ ส่งผลกระทบ

C : Control หมายถึง การจัดการ การควบคุม

ประเวศ วะสี (2536) ให้ความหมายในเชิงวางแผนว่า

A : Appreciation หมายถึง การซาบซึ้งคุณค่า และการสร้างนโยบาย

I : Influence หมายถึง การสร้างปฏิสัมพันธ์ หรืออิทธิพลระหว่างกัน หรือการสร้างแผนกลวิธี

C : Control หมายถึง การควบคุมไปสู่การกระทำ หรือการสร้างแผนปฏิบัติงาน

นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ให้ความหมายของ เอไอซี ว่า เป็นวิธีการหรือเทคนิคที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้มีโอกาส แลกเปลี่ยน ความรู้ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร และได้ปฏิบัติการร่วมกันด้วยความรัก หรือการเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน และเรียนรู้ร่วมกัน จากการกระทำจริงๆ จึงทำให้ระบบทั้งระบบเรียนรู้ และเกิดพลังสร้างสรรค์ได้อย่างเพียงพอ ที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความดี ดังความหมายต่อไปนี้

อรพิน สฟโชคชัย (2539) ให้ความหมายในเชิงทฤษฎีว่า

เอไอซี (AIC) เป็นเทคนิคที่ช่วยให้การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการมีความชัดเจน ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจ การดำเนินการและบทบาทหน้าที่ มีความเป็นเจ้าของ และมีความรับผิดชอบ

เอไอซี (AIC) เป็นเทคนิคในการระดมพลังสร้างสรรค์ที่เน้นการไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ จึงถือว่าการวางแผนการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือการเอาชนะปัญหาอุปสรรคในเชิงรุก

เอไอซี (AIC) เป็นเทคนิคที่เน้นการรวมความคิด การวิเคราะห์และการยอมรับซึ่งกันและกัน อย่างเป็นประชาธิปไตย

ปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานของ เอไอซี (AIC)

บุคคล กลุ่มบุคคลในชุมชน องค์กรและสังคม มีพลังงานและพลังปัญญา ในการที่เอาชนะปัญหาอุปสรรคและสร้างสรรค์ชีวิตให้ดีกว่า

พลังงานยังอยู่อย่างใดเดี๋ยวนั้น ซึ่งอาจถูกใช้ในเชิงลบ กลายเป็นพลังงานที่ใช้ทำลายเอารัดเอาเปรียบ และมุ่งเอาชนะหรือเป็นพลังในเชิงบวกเป็นพลังความรัก

การพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีการจัดการและระดมพลังงานให้กลายเป็นพลัง สร้างสรรค์

ในการวางแผนพัฒนาใดๆ ก็ตามถ้าเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง (Stakeholders) มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ จะเป็นวิธีที่จะนำไปสู่การพัฒนา ที่เหมาะสมและยั่งยืน (Sustainable Development) เพราะเป็นการสร้างความเข้าใจ สร้างการยอมรับ สร้างความเป็นเจ้าของ และสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน

วิธีการเปิดโอกาส ให้ผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการวางแผนและตัดสินใจ สามารถนำไปใช้ได้ดีกับ การวางแผนพัฒนาทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นแผนพัฒนาระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับท้องถิ่น หรือแม้แต่การวางแผนพัฒนาหน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่ม

การเปิดโอกาสให้ คนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการวางแผน เป็นการกระทำ ให้คนเหล่านั้น ได้เรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ ได้รับรู้ข้อมูลใหม่และนำความรู้ ประสบการณ์ และข้อมูลไป กำหนดแผน และวัตถุประสงค์ของแต่ละงาน

การที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ วิธีการหนึ่งที่ดีที่สุดคือ การประชุมปรึกษาหารือกัน อย่างเปิดใจ ผู้เข้าประชุมกล้าแสดงความคิดเห็น อย่างมีวิจารณญาณ โดยผู้อื่นรับฟัง และหาข้อตกลงร่วมกัน การที่จะทำได้เช่นนี้ ขึ้นอยู่กับ “ผู้นำการประชุม” เป็นสำคัญ ผู้นำการประชุมดังกล่าวต้องมีความสามารถในการใช้เทคนิคที่จะ “กระตุ้น” ให้

เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเอง สร้างบรรยากาศการประชุมให้เป็นเวที ของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และหาข้อสรุปร่วมกัน ที่ทุกคนพึงพอใจ และมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน

คุณค่าของ เอไอซี (AIC)

บุคคล กลุ่มคน องค์กร ชุมชน และสังคม ล้วนมีพลังสร้างสรรค์ แฝงอยู่มากมาย แต่มักนำมาใช้น้อย หรือใช้พลังทำลายเสียมากกว่า ทำให้เกิดความทุกข์ยาก ความอึดอัด ขัดข้องและความเสียหาย นานาประการโดยไม่จำเป็น หาก บุคคล กลุ่มคน องค์กรชุมชน และสังคม รู้จักใช้วิธีระดมพลังสร้างสรรค์ที่มีอยู่แล้ว โดยธรรมชาติ จะเกิดพลังมหาศาล นำไปสู่การสรรค์สร้างความสำเร็จอันดีสุด ให้แก่ บุคคล กลุ่มคน องค์กร ชุมชน และสังคม โดยไม่ยาก

พลังสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัว บุคคล กลุ่มคน องค์กร ชุมชน และสังคม ที่สำคัญและจะเป็นประโยชน์มากได้แก่

1. พลังความรักและความซาบซึ้งเข้าใจ (Appreciation) คือ การมีความรัก ความเมตตาปรารถนาดี เป็นมิตร ซาบซึ้งคุณค่า รับรู้ เข้าใจ ใส่ใจ คอสรพลังที่อยู่รอบตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นบุคคล กลุ่มคน องค์กร ชุมชน สังคม ธรรมชาติ ทรัพยากร วัตถุ สิ่งของ ผลิตภัณฑ์ ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ สถานการณ์และอื่นๆ

2. พลังความคิดและการมีปฏิสัมพันธ์ผสมผสาน (Influence) คือ การใช้ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ (แยกแยะ) การสังเคราะห์ (รวบรวม) การใช้ปัญญา การใช้ปัญญา ทักษะนี้ โดยเน้นการคิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์กัน ผสมผสานกัน ด้วยความเป็นมิตร ความปรารถนาดี พร้อมทั้งให้เกียรติและให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

3. พลังความพยายามและการควบคุมจัดการ (Control) คือการมีความมุ่งมั่น ผูกพันและรับผิดชอบที่จะปฏิบัติภารกิจซึ่งอยู่ในความควบคุม ดูแลของตนให้ดำเนินไปด้วยดีจนประสบความสำเร็จ รวมถึง การรู้จักวางแผน จัดระบบ จัดคน จัดทรัพยากร สร้างความเข้าใจ สร้างกำลังใจ สร้างความร่วมมือ ประสานงาน ควบคุมการปฏิบัติงาน ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงพัฒนางาน หรือ ภารกิจอย่างต่อเนื่อง

Appreciation : พลังเมตตาและพลังปัญญา เกิดจาก การรับรู้ข้อมูล การเรียนรู้ ความเข้าใจ เห็นใจ เป็นมิตร การชื่นชมยกย่อง สร้างความหวัง และมีเมตตา

Influence : พลังสร้างสรรค์เกิดจาก การคิดค้นหาแนวทาง วิริเริ่มสร้างสรรค์ การปฏิสัมพันธ์ การผสมผสานผลประโยชน์ การเสียสละ เอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดถึงผลกระทบ วิเคราะห์และสังเคราะห์ และการเลือกวิธีที่ดีกว่า

Control : พลังพัฒนาเกิดจาก การวางแผนและสร้างข้อตกลง เพื่อการทำงานร่วมกัน การจัดการให้เกิดผลประโยชน์ตามที่ตั้งใจ การแสวงหาผู้รับผิดชอบ การควบคุมให้เกิดการดำเนินกิจกรรมตามที่กลุ่มได้ตั้งใจและเกิดการพัฒนา

เอไอซี เป็นเครื่องมือ ที่ช่วยให้เกิดการ เรียนรู้ร่วมกัน และทำให้เกิด กระบวนทัศน์ (Paradigm) ซึ่งหมายถึง ทศนะพื้นฐาน มุมมอง ทศนคติ ค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างของปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นตัวกำหนดแบบแผน การคิดและการปฏิบัติของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

เอไอซี ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลได้รับรู้ข้อมูล เกิดการเรียนรู้ ทำให้ทศนะพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดเปลี่ยนแปลงไป ทำให้แผนการคิด การปฏิบัติของบุคคล สังคมเปลี่ยนไปบางส่วนหรือทั้งกระบวน

เอไอซี ทำให้เกิดกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาดังนี้

1. การพัฒนาที่จะทรงพลัง มีประสิทธิภาพและได้ผลสูงสุดต้องเป็นการพัฒนา ที่ระดมพลังที่จะสร้างสรรค์ ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง บนฐานของการรู้รักสามัคคี
2. การพัฒนาการที่พึงปรารถนา คือ การพัฒนาที่เป็น บูรณาการ นำมาซึ่งคุณภาพชีวิต และสังคมที่ดี สมดุลย์และยั่งยืน
3. การพัฒนาที่บูรณาการ ได้ ต้องมี ประชาชนและชุมชนเป็นแกนหลัก โดยเป็นผู้กำหนดความต้องการพัฒนา เป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้รับผลกระทบของการพัฒนา
4. องค์กรชุมชน และการศึกษาเรียนรู้ ของชุมชน คือ กลไกและกระบวนการ สำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ มีประสิทธิภาพตลอดจน มีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
5. การเรียนรู้จากการปฏิบัติภารกิจร่วมกัน เป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความเป็นจริงในมิติต่างๆ ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยน ได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไป

เอไอซี (AIC) เป็นวิธีที่ทุกกลุ่มหรือสถาบันได้เรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน ได้มีการร่วมอุดมการณ์หรือคุณค่าด้วยกัน เรียนรู้จากกัน ค้นพบปัจจัยร่วมจากการมีชีวิตและทำงานด้วยกัน ค้นพบว่าแต่ละคนมีทักษะ ในการเจรจาต่อรอง เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีร่วมกัน เพื่อบรรลุสิ่งที่ต้องการร่วมกัน และ

เป็นการให้สัญญาต่อสาธารณะ ถึงพันธะ สัญญาที่จะลงมือกระทำการ ในสิ่งที่เข้าใจและเห็นคุณค่าร่วมกัน และมีการใช้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวา มีการใช้ทั้งธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ และการบริหารจัดการ กล่าวคือใช้วิธีการอันเป็นองค์รวม (Holistic method) ซึ่งการรับฟังคนอื่น และเห็นคุณค่าของคนอื่น ต้องการธรรมชาติอย่างยิ่ง คือ ต้องใช้ทั้ง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ขันติ ไสริจจะ

เอไอซี (AIC) เป็นวิธีการให้มนุษย์ ได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน ด้วยความรักและการเห็นคุณค่าของกันและกัน และวิธีทำงานที่จะแก้ปัญหาใดๆ ให้ลุล่วงไปได้ เกิดประโยชน์กับเพื่อนมนุษย์ก็จะเป็นความสุข ความสร้างสรรค์ของการมีชีวิต และทำงานร่วมกันเป็นอย่างยิ่ง และช่วยให้มนุษยชาติได้พบสันติสุข

ขั้นตอนของกระบวนการ เอไอซี (AIC)

เอไอซี (AIC) เป็นทฤษฎีและวิธีการบริหารที่ให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด มาทำงานและเรียนรู้ร่วมกัน โดยคำนึงถึงมิติทางสังคม จิตใจ วิทยาศาสตร์ และการบริหารจัดการ ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติ ตามที่นักวิชาการได้ศึกษากำหนดขึ้น ดังนี้

ประเวศ วะสี (2536) ได้กำหนดขั้นตอนของกระบวนการ เอไอซี (AIC) ไว้ดังนี้

1. การสร้างทีมงานของวิทยากร หรือผู้ประสานงาน ที่เข้าใจเทคนิค เอไอซี (AIC)
2. ต้องรู้ว่าใครมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holders) ในระบบที่กำลังจะทำงาน ต้องกำหนดคร่าวๆ ใครบ้างที่จะมีส่วนได้ส่วนเสีย หรือได้ผลดี ผลร้ายกับระบบที่กำลังจะคิดปรับปรุง
3. ร่วมวางแผน เชิญผู้แทนของทุกกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มาวางแผนร่วมกัน ในการวางแผนร่วมกันนี้ มีขั้นตอน 3 ช่วงคือ

1.ช่วงซาบซึ้งคุณค่า (Appreciation) : ช่วงสร้างนโยบาย

ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดปนกัน ทุกระดับชั้น ถ้าเป็นกลุ่มใหญ่ก็แบ่งกลุ่มให้เล็กลง พอที่ทุกคนจะมีส่วนร่วม ให้ทุกคนได้พูดถึงระบบ และความคิดหรือจินตนาการ ของแต่ละคนว่าอยากเห็นสิ่งที่ดีงามอะไรเกิดขึ้นนึกคิดว่า ห้ามวิพากษ์วิจารณ์ สิ่งที่คนอื่นให้ความเห็น แต่ละคนต้องเคารพและเห็นคุณค่าในความคิดเห็นของคนอื่น

กติกาดังนี้ จะปลดปล่อยความกลัวหรืออียาคติ ตามปกติบุคคลจะมีความสัมพันธ์ อย่างไม่เท่าเทียมกันด้วย วิช วุฒิ ชี อำนาจ วรรณะ ตำแหน่ง การวิพากษ์วิจารณ์กันในช่วงนี้จะทำให้เกิดการกลัวและไม่กล้าแสดงออก

การได้แสดงออกซึ่งความคิดหรือจินตนาการโดยไม่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ แต่ตรงข้ามโดยคนอื่นเห็นคุณค่า ย่อมก่อให้เกิดอิสรภาพ หลุดจากความบีบคั้น เป็นความสุข มีความรักกัน เกิดพลังสร้างสรรค์ ขึ้น

สิ่งที่ทุกคนพูดมาเมื่อร้อยเรียงขึ้นก็คือนโยบายของระบบ เป็นนโยบายที่คนในระบบช่วยกันสร้างขึ้น ไม่ใช่แค่นโยบายที่ผู้เชี่ยวชาญ 2-3 คน ช่วยกันสร้างขึ้น เมื่อเป็นนโยบายที่คนในระบบได้คิดหรือมีส่วนร่วมกัน จึงเป็นพันธกรณีที่พลังมากที่คนในระบบจะช่วยกันทำให้เป็นจริง

ในช่วงนี้อาจจะให้แต่ละคน เขียนความคิด หรือจินตนาการออกมาเป็นภาพ แล้วเอาติดไว้ข้างฝาหรือบนบอร์ด

การเขียนภาพและการเห็นภาพเป็นการกระตุ้นสมองซีกขวาคือด้วย ศูนย์ระยะ ความรัก การเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นการรวมคนเข้าหากันได้ดี การใช้สมองซีกซ้ายทำให้แตกแยก

2. ช่วงปฏิสัมพันธ์หรืออิทธิพลระหว่างกัน (Influence) : สร้างแผนกลยุทธ์

ในช่วงแรกทุกคนมีอิสรภาพเต็มที่ คือมีจินตนาการได้เต็มที่ แต่ในความเป็นจริงนั้นมีข้อจำกัด กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ มีผลกระทบต่อกัน (Influence) ทั้งทางบวก และทางลบ ในช่วงที่สองนี้ เป็นการทำงานร่วมกันภายใต้ ข้อจำกัดที่จะทำให้อิทธิพลต่อกันนำไปสู่ การสร้างสรรค์

ในช่วงนี้แบ่งกลุ่มย่อยเหมือนกัน แต่กลุ่มไม่กระทบปะปนกันเท่าในช่วงแรก แต่เป็นกลุ่มตามงานหรือตามความถนัดมากขึ้น สมาชิกในกลุ่มพูดหรือเขียนรูปว่า ถ้าจะให้สิ่งที่ช่วยกันคิดไว้ในช่วงแรกเป็นความจริง จะต้องทำอะไรบ้าง

ในการที่คิดว่า จะต้องทำอะไรบ้างนี้จะมีข้อจำกัด จะไม่มีอิสระเท่าในช่วงแรก เพราะรู้ว่าอะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้

เมื่อได้รายการสิ่งที่ควรทำออกมาว่า มีกี่อย่าง อะไรบ้าง สิ่งเหล่านี้ก็คือแผนกลยุทธ์ (Strategies)

ในการทำช่วงนี้ เนื่องจากสมาชิกได้ผ่านช่วงแรกคือ การเห็นคุณค่าของระบบทั้งหมดมาก่อนจึงมีพลังมากในการคิดทำกลยุทธ์

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มรู้ว่าต้องการทำอะไรหรือไม่ต้องการทำอะไร และสิ่งที่พูดออกไป อย่างเปิดเผยได้กลายมาเป็นพันธะทางสังคมที่จะต้องทำตามที่ได้ตกลงไว้

หลังจากช่วงนี้ ควรมีการเสนอคณะทำงานกลุ่มหนึ่ง โดยเลือกมาจากสมาชิก คณะทำงานไปตรวจตราเรียบเรียงสิ่งที่ตกลงกันไว้ ทั้งนโยบายและแผนกลยุทธ์ และส่งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย

ถ้ามีอะไรที่ต้องค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติมก็จัดทำเสียให้เรียบร้อย จะได้นโยบายและแผนกลยุทธ์ที่ดี

3. ช่วงควบคุมไปสู่การกระทำ (Control) : สร้างแผนปฏิบัติงาน

ช่วงนี้หมายถึงการแปลแผนกลยุทธ์ไปสู่แผนปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติ การติดตามประเมินผล การปฏิบัติ แต่ละกลุ่มหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องไปทำแผนปฏิบัติ โดยมีตัวแทนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมด้วย ในการกระทำดังกล่าว จะเกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โดยทุกกลุ่มหรือสถาบันในระบบ มีการประสานสัมพันธ์กันด้วยดี

พิรพศ์ ทิพนาค (2540) ได้แบ่งขั้นตอนของ เอไอซี ที่ใช้เป็นเทคนิคในการประชุมบุคลากร ในองค์กรหรือชุมชน เพื่อวางแผนพัฒนาองค์กรหรือชุมชน ไว้ดังนี้

1. ให้ผู้เข้าร่วมประชุมวิเคราะห์ ข้อมูล หรือสถานการณ์ในอดีต โดยให้ผู้อาวุโส เล่าถึง ประวัติความเป็นมาขององค์กรหรือชุมชนนั้น

2. ให้ผู้เข้าร่วมประชุมวิเคราะห์สภาพการณ์ในปัจจุบัน ขององค์กรหรือชุมชนนั้น โดยการให้ บุคลากรแต่ละคน เขียนภาพในปัจจุบันตามความคิดเห็นของตน แล้วอธิบายภาพนั้นให้สมาชิกในกลุ่ม ฟัง และให้สมาชิกทุกคนร่วมกัน เขียนภาพรวมของชุมชน โดยอิงจากภาพของแต่ละคน

3. สร้างจินตภาพขององค์กรหรือชุมชนในอนาคต ดำเนินการโดยให้แต่ละคนเขียนภาพ องค์กรหรือชุมชนที่ตนอยากเห็นในอนาคต แล้วอธิบายภาพที่ตนเขียนนั้นให้สมาชิกในกลุ่มฟัง เสร็จแล้วให้สมาชิกทุกคนช่วยกัน เขียนภาพรวมขององค์กรหรือชุมชนในอนาคต พร้อมกับระบุ กิจกรรมที่อยากจะให้เกิดขึ้นในอนาคต

4. การวางแผนพัฒนาองค์กรหรือชุมชน โดยให้สมาชิกอภิปรายหาเหตุผล สนับสนุน กิจกรรม ที่ตนเองคิดขึ้น สร้างการยอมรับโดยหาข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะกลายเป็นแผน งาน และโครงการในการที่จะพัฒนาองค์กร หรือชุมชนของตน การวางแผนปฏิบัติ โดยให้ผู้ร่วม ประชุมนำกิจกรรม หรือโครงการมาพิจารณาวางแผน โครงการ (Project Planing) ว่าทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ใช้ทรัพยากรเท่าใด

ถัดมา โพธิ์ประดิษฐ์ (2540) กล่าวว่า เอไอซี เป็นวิธีการและเทคนิคในการเอาคนที่จะทำ งานร่วมกัน ทั้งหมดในระบบใดระบบหนึ่ง เข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ซึ่งได้ดำเนินการ ใน 3 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 A : Appreciation เป็นขั้นตอนที่ทำให้ทุกคน ให้ความยอมรับ และชื่นชม (Appreciation) คนอื่น โดยไม่รู้ลึก หรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์

ในกระบวนการขั้นนี้ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทักทายกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูดว่า เขาเห็นสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และเขาอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร

ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้ทั้งข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกในลักษณะต่างๆ ตามที่เป็นจริง เมื่อทุกคนได้แสดงออกโดยได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ จะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกที่ดี มีความสุข มีความอบอุ่น และเกิด “พลังร่วม” ขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกัน

ในช่วงของการแสดงออกว่า แต่ละคนอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตอย่างไรเป็นการใช้จินตนาการ ที่ไม่ถูกจำกัดด้วยปัจจัย และสถานการณ์ต่างๆ ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การมองการณ์ไกล การมองภาพกว้าง และการคิดสิ่งที่ไม่เคยมี ได้ดีกว่าการมองจากสภาพปัญหา หรืออุปสรรคข้อขัดข้องในปัจจุบัน นั่นคือ การใช้ “จินตนาการ” (Imagination) ดังกล่าว ช่วยให้เกิด “วิสัยทัศน์” (Vision) ได้ง่ายขึ้นและเมื่อนำ “วิสัยทัศน์” ของแต่ละคนมารวมกันก็จะยังมี “พลัง” มากขึ้นกลายเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) หรือ “อุดมการณ์ร่วม” (Share Ideal) ซึ่งได้แก่ “สิ่งที่มีขนาดปรารถนาอย่างสูงสุดร่วมกัน” นั่นเอง

Appreciation ———> Imagination ———> Vision

ขั้นที่ 2 I : Influence คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่แต่ละคนมีอยู่ มาช่วยกันกำหนด วิธีการสำคัญหรือ “ยุทธศาสตร์” (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุ “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) หรือ “อุดมการณ์ร่วม” (Shared Ideal) ของกลุ่มได้อย่างดีที่สุด

ในขั้นนี้ ทุกคนยังคงมี โอกาสทัดเทียมกัน ที่จะให้ข้อคิดเห็นว่า วิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุ “วิสัยทัศน์ร่วม” หรือ “อุดมการณ์ร่วม” นั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง เมื่อทุกคนได้แสดงความคิดเห็นแล้ว จะนำ “วิธีการ” ที่เสนอแนะทั้งหมดมาจัดเป็นหมวดหมู่ แยกแยะ และวิจารณ์ร่วมกัน จนกระทั่งได้ “วิธีการสำคัญ” ที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่า จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ

ในการพิจารณาเลือก “วิธีการสำคัญ” ดังกล่าวสมาชิกกลุ่มจะมี “ปฏิสัมพันธ์” (Influence หรือ Interaction) ซึ่งกันและกันสูง รวมถึงมีการถกเถียงโต้แย้งด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ “วิธีการ” ที่กลุ่มเห็นร่วมกันว่าดีที่สุด อย่างไรก็ตามเนื่องจากการถกเถียงโต้แย้งในระดับ “วิธีการ” โดยที่ยังมี “เป้าหมาย” หรือ “อุดมการณ์” ร่วมกัน ฉะนั้นกลุ่มยังคงมีแนวโน้มที่จะรักษาความรักสามัคคีไว้ได้โดยไม่ยากนัก

Influence ———> Interaction

ขั้นที่ 3 C : Control คือ การนำ “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียด ว่าทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือจะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าใด จากแหล่งใด จะมีรายได้จากการดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ถ้ามีประมาณว่าเท่าไร และรายละเอียดอื่นๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุไว้

ในขั้นนี้ สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเลือกเองว่า สนักใจจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการ ข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเองเพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมาย หรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด

นอกจากการเข้ารับผิดชอบ หรือให้ความร่วมมือตาม “แผนปฏิบัติการ” ที่กลุ่มร่วมกันกำหนดแล้ว สมาชิกกลุ่มแต่ละคนยังอาจกำหนด “ข้อผูกพันเฉพาะตัว” (Personal Commitment) ได้อีกด้วย เพื่อเป็นการใช้พลังในส่วนของตัวเอง แต่ละคนให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์มากที่สุด

Control → Commitment → Action

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดขั้นตอนกระบวนการ เอไอซี เป็นวัฏจักร 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การเข้าใจสถานการณ์ และการกำหนดเป้าหมาย ร่วมกัน ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดให้ “ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง” หรือ “ผู้มีส่วนได้เสีย” (Stakeholders) มาทำความเข้าใจ เกี่ยวกับสถานการณ์ ที่เป็นจริงร่วมกัน ด้วยความเป็นมิตร ความปรารถนาดี พร้อมทั้งให้เกียรติ และให้ความเคารพ ซึ่งกันและกัน แล้วร่วมกันกำหนด “เป้าหมาย” หรือสิ่งที่มุ่งหวังในอนาคต ซึ่งจะทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดมีความพอใจ

2. การคิดค้นวิธีการสำคัญซึ่งจะทำให้บรรลุ เป้าหมาย ที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น ได้แก่ การร่วมกันใช้ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ (แยกแยะ) การสังเคราะห์ (รวบรวม) การใช้ปัญญา การใช้ปรัชญาธรรม ในลักษณะปฏิสัมพันธ์ (แลกเปลี่ยน) และผสมผสานโดยไม่ยึดติดอยู่กับฐานความคิด กรอบความคิด แนวทาง หรือ วิธีการ ที่คุ้นเคยอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ “วิธีการสำคัญ” ที่ีจะทรงพลัง และมีประสิทธิภาพสูงสุดในการบรรลุเป้าหมายซึ่งได้ร่วมกันกำหนดขึ้น

3. การกำหนดแผนปฏิบัติการและผู้รับผิดชอบ คือ การนำ “วิธีการที่สำคัญ” ที่คิดค้นและ

ตกลงร่วมกันได้แล้ว มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” ซึ่งระบุชัดเจนว่า จะทำอะไร เพื่อให้ได้ผลอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีรายละเอียดการดำเนินงานอย่างไร มีกำหนดเวลาอย่างไร ต้องใช้ทรัพยากรอย่างไร ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญคืออะไร อุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นและ วิธีป้องกันแก้ไขเป็นอย่างไร

4. การนำ “แผนปฏิบัติการ” ไปปฏิบัติจริง คือ การปฏิบัติตามรายละเอียดต่างๆ ที่กำหนดไว้ใน “แผนปฏิบัติการ” นั้นเอง โดยอาจยืดหยุ่นปรับเปลี่ยน ได้ตามควรแก่สถานการณ์ ซึ่งยอมผันแปร ได้ และอาจไม่ตรงกับที่คาดคะเนไว้ในขณะที่ทำแผน

5. การศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง แล้วนำมาประกอบการพิจารณา เพื่อปรับปรุงงาน หรือภารกิจ ให้บรรลุผลดียิ่งขึ้น ซึ่งเท่ากับเป็นการ “ทำความเข้าใจสถานการณ์” จากประสบการณ์จริง เพื่อนำมาประกอบการพิจารณากำหนด “เป้าหมาย” และคิดค้น “วิธีการสำคัญ” ทำเป็น “แผนปฏิบัติการ” แล้วนำไปปฏิบัติจริงต่อไป

สรุปกระบวนการ เอไอซี (AIC) จะสร้างพลังสร้างสรรค์ ขึ้นเมื่อฝ่ายต่างๆ เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันด้วย ความรักเมตตา ตัว “A” (Appreciation) นั่นคือ ธรรมะอย่างสูง ได้แก่ ความรักและเมตตาคนอื่นต้องรับฟัง อดทนและยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นซึ่งตรงกับหลักของพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น “A” ทำให้เกิดพลังความดีเข้ามา อาจเรียกว่าเป็น “การพัฒนาทางจิตวิญญาณ” (Spiritual Development) พอคนที่เข้ามาทำกิจกรรมมีความรัก ความเมตตาต่อกันแล้ว ก็จะเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จากการทำงานด้วยกันที่เรียกว่า “Interactive Learning Through Action” จึงทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ เพราะทำให้เกิด “การเรียนรู้” (Learning) ที่แท้จริงซึ่งมีพลังมาก ปกติแล้วคนมักจะเรียนรู้กันยาก เพราะฉะนั้น “การพัฒนา” ต้องการการเรียนรู้อย่างมากของทุกฝ่าย นั่นคือ ต้องมี “I” (Influence) ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดพลัง และ “แผนปฏิบัติ” (Action Plan) ที่กำหนดว่าใครจะทำอะไร อย่างไร เมื่อใดมีค่าใช้จ่ายเท่าไร จะได้จากไหน ถ้าไม่พอจะทำอย่างไร ในการศึกษาครั้งนี้ จากการศึกษาความหมาย คุณค่า และขั้นตอนของกระบวนการ เอไอซี (AIC : Appreciation - Influence - Control) ของนักวิชาการหลายท่านแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษากระบวนการ เอไอซี ตามวัฏจักร ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเหมาะสมกับสถานการณ์ และการแก้ไขปัญหาโรคไข้เลือดออก ซึ่งมี 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การเข้าใจสถานการณ์ และกำหนดเป้าหมายร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
2. การคิดค้นวิธีการสำคัญ ซึ่งจะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น
3. การกำหนดแผนปฏิบัติการและผู้รับผิดชอบ

4. การนำ “แผนปฏิบัติการ” ไปปฏิบัติจริง
5. การศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง แล้วนำมาประกอบการพิจารณาเพื่อปรับปรุงงานหรือภารกิจให้บรรลุผลดียิ่งขึ้น

2. ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

โรคไข้เลือดออก (Dengue Haemorrhagic Fever)

โรคไข้เลือดออกเกิดจากเชื้อไวรัส เดงกี (Dengue Virus) โดยมียุงลาย (Aedes aegypti) เป็นพาหะของโรค พบบ่อยในเด็กอายุ 5-9 ปี ผู้ป่วยมีอาการไข้สูงลอย เหนื่อยเพลีย อยู่นานประมาณ 5-7 วัน มีอาการ ปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง ตับโต กดเจ็บ อาจมีจุดเลือดออกเล็กๆ (petichiae) ตามแขน ขาและลำตัว ผู้ป่วยไข้เลือดออกส่วนมากอาการ ไม่รุนแรง รายที่มีอาการรุนแรงจะมีเลือดกำเดาไหล อาเจียนเป็นเลือดและอุจจาระดำ แล้วแต่ความรุนแรงของโรค และมีอาการช็อค ร่วมด้วย ซึ่งถ้าไม่ได้รับการรักษาที่ถูกต้องทันทั่วทั้งที่ผู้ป่วยจะถึงแก่ความตายได้

ระบาดวิทยา

การระบาดของโรคไข้เลือดออกที่ปรากฏในรายงานครั้งแรก มรการระบาดที่เมืองปัตตาเวียในหมู่เกาะชวา เมืองโคโร และเมืองอเล็กซานเดรีย ประเทศอียิปต์ ในปี พ.ศ 2322 สำหรับการระบาดในประเทศไทยครั้งแรกไม่มีรายงานปรากฏที่แน่ชัด ได้มีพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเล่าไว้ในหนังสือความทรงจำว่า เมื่อปี พ.ศ 2437 เกิดไข้ดำ เป็นโรคระบาดขึ้นในกรุงเทพฯ คนเจ็บกันมาก คนที่เป็นมีอาการไข้ตัวร้อน ปวดตามข้อและบางรายมีเม็ดผื่นขึ้นทั่วตัว การระบาดนี้เพิ่งเกิดเป็นครั้งแรก พิจารณาตามหลักการระบาดแล้ว เนื่องจากในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ประเทศไทยเรามีการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และคงมียุงลายที่เป็นพาหะของโรคมานานมาแล้ว ไม่มีหลักฐานอย่างแน่ชัดว่ายุงลายเข้ามาแพร่พันธุ์ในประเทศไทย ตั้งแต่เมื่อใด มีรายงานเกี่ยวกับยุงลาย ในวารสารครั้งแรก เมื่อ ปี พ.ศ 2450 โดย Theobald ดังนั้นเมื่อมีการระบาดของโรคไข้เลือดออกในประเทศใกล้เคียง ซึ่งมีการเดินเรือ ติดต่อค้าขายกันกับประเทศไทยเป็นประจำอยู่แล้ว จึงได้มีการเกิดโรคไข้เลือดออกขึ้นในประเทศไทยได้ เชื่อกัน

ว่าการคิดเชื่อเป็นไปอย่างประปราย ประชาชนชาวไทยคงจะมีแอนติบอดีต่อเชื้อไวรัสเดงกีอยู่แล้ว แต่จะมีมากน้อยเพียงใด ยังไม่มีผู้ใดประมาณได้ พึ่งจะมีการศึกษาหลังจากที่มีการระบาดของโรคไข้เลือดออกในปี พ.ศ 2501

ไข้เลือดออกเริ่มพบประปราย ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ 2492 พบในเด็กเป็นส่วนใหญ่ มากบ้าง น้อยบ้างมา ทุกปี ทั้งที่การวินิจฉัย และการวิเคราะห์ โรคยังไม่มีบรรทัดฐานที่แน่นอน จากรายงาน ของภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มีผู้ป่วยไข้เลือดออก ประมาณ 1,500 คน ระหว่างปี พ.ศ 2494-2500 ในช่วงระยะแรกที่มีผู้ป่วยไข้เลือดออกอัตราตายค่อนข้างสูงร้อยละ 17 เนื่องจากยังไม่ทราบสาเหตุ พยาธิสรีรวิทยาของโรค แนวทางการรักษาประกอบกับประชาชนก็ยังไม่ทราบถึงสาเหตุ อาการและความรุนแรงของโรคนี้ ตอนแรกเข้าใจว่าเป็น ไข้หวัดใหญ่ ที่มีอาการรุนแรงซึ่งมีอาการ ซ้ำคร่ำด้วย

ในปี พ.ศ 2497 พบการระบาดของโรคนี้คล้ายในกรุงเทพฯ ที่กรุงเทพมหานคร ประเทศฟิลิปปินส์ ต่อมามีการระบาดซ้ำอีกในปี พ.ศ 2499 ได้มีคณะวิจัยซึ่ง นายแพทย์ วิลเลียม แมคโดแนล แสมมอน จากมหาวิทยาลัยพิตสเบิร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นหัวหน้าคณะ แยกเชื้อ dengue Virus ได้จากผู้ป่วยและจากยุงลาย

ในปี พ.ศ 2501 มีการระบาดใหญ่ของไข้เลือดออกเป็นครั้งแรกในประเทศไทยโรคเริ่มเกิด ขึ้นในพระนคร ชนบุรี และจังหวัดใกล้เคียง ทั้งสมุทรปราการ และนนทบุรี มีผู้ป่วยมากกว่า 2,000 ราย และตายถึง 300 ราย เนื่องจากอัตราตายที่สูง ทำให้สร้างความวิตกกังวลต่อประชาชนและทางสาธารณสุขเป็นอย่างมาก ทางรัฐบาลไทยได้รับความร่วมมือ และความช่วยเหลือจาก องค์การต่างประเทศหลายฝ่าย ได้แก่ องค์การอนามัยโลก (WHO) องค์การสนธิสัญญาป้องกัน ร่วมกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) กระทรวงสาธารณสุขอเมริกัน (N.I.H) มูลนิธิ ร็อกกี้เฟลเลอร์ องค์การบริหารวิเทศกิจ แห่งสหรัฐอเมริกา (USOM) สถาบันสุขภาพแห่งชาติของประเทศญี่ปุ่น มาช่วยวิจัยค้นคว้าร่วมกับทางการแพทย์ไทย ศึกษาเกี่ยวกับ สาเหตุ ระบาดวิทยา พยาธิสรีรวิทยาของโรค ตลอดจน แนวทางการรักษา และป้องกันโรคไข้เลือดออก ที่ระบาดขึ้นในประเทศไทย นายแพทย์ วิลเลียม แมคโดแนล แสมมอน ตรวจพบเชื้อ Dengue Virus ในยุงลาย (*Aedes aegypti*) ที่เป็นพาหะของโรค นอกจากนี้ ดร.โอยา จากสถาบันสุขภาพญี่ปุ่น ยังแยกได้เชื้อ Chikungunya Virus ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคได้อีกด้วย

ปัจจุบันมีการแพร่กระจายของโรคไปทั่วประเทศ จากเขตชุมชนเมืองสู่เขตชนบท และมีแนวโน้มการเกิดโรคได้เริ่มลดลง เนื่องจากได้มีการตื่นตัวในการร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว จัดหาภาควิทยาในการ

ป้องกันและควบคุมโรคนี้ อย่างจริงจัง โดยเฉพาะการเน้นกลวิธีให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรค

สำหรับแนวโน้มนั้ อัตราป่วยตายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่ามีแนวโน้มลดลง เพราะ การพัฒนาการสาธารณสุข ได้เริ่มดีขึ้นตามลำดับ จนผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยโรคนี้ ได้รับการรักษาพยาบาลทันเวลา สามารถลดหรือป้องกันการตายที่เกิดขึ้น

เพศและกลุ่มอายุ

โรคไข้เลือดออก เป็นได้ทั้งในเพศชายและเพศหญิง โดยมีโอกาสป่วยเท่าๆ กัน ผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 5-9 ปี รองลงมา 10-14 ปี และ 0-4 ปี ผู้ป่วยในกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไป พบน้อยมาก

ช่วงระยะการเกิดโรค

ในแต่ละปีจะพบช่วงระบาดของโรคเพียง 1 ครั้ง จึงอาจกล่าวได้ว่า โรคไข้เลือดออก เป็นโรคที่มีการแปรผันตามฤดูกาล (Seasonal variation) โดยจะเริ่มพบผู้ป่วยมากตั้งแต่ เดือนพฤษภาคมของทุกปี และจะพบสูงสุดเดือนกรกฎาคมของทุกปี และจะพบไปเรื่อยๆ จนถึงเดือน กุมภาพันธ์ ของรอบปีใหม่

การกระจายของโรคตามสถานที่

พบผู้ป่วยส่วนใหญ่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ ผู้ป่วยมีรายงานทั้งเขตเมือง และเขตชนบท โดยเฉพาะในเขตชนบท เริ่มพบผู้ป่วยมากขึ้น อาจเป็นเพราะสังคมเมือง ได้เริ่มขยายเข้าไปในเขตชนบท จนทำให้เป็นสังคมกึ่งเมืองขึ้นทั่วไป นอกจากนี้ยังพบว่า ในเขตเมืองจะมีรายงานผู้ป่วย สม่่าเสมอเกือบเท่ากันทั้งปี ในขณะที่ในเขตชนบทจะมีรายงานการป่วยสูงเฉพาะช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือน พฤศจิกายน

สาเหตุ

เชื้อไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรคไข้เลือดออก มี 2 ชนิด

1. Dengue Virus เป็น Arbo virus ที่อยู่ใน family Flaviviridae, genus Flavivirus ไวรัสพวกเดียวกันนี้ที่สำคัญมี Japanese B. encephalitis และ yellow fever virus พวกนี้อยู่ใน Sub group mosquito borne flavivirus Dengue Virus ในประเทศไทยมีอยู่ 4 ชนิด ด้วยกัน คือ ชนิดที่ 1,2,3 และ 4 ชนิดที่ 1,2 แยกได้ตั้งแต่ ปี พ.ศ 2493 และ 2494 ส่วนชนิดที่ 3,4 เพิ่งแยกได้เมื่อ ปี พ.ศ2495 จากการ

แยกเชื้อจากผู้ป่วยไข้เลือดออกจากไวรัสแดงกึ่ง ชนิดที่ 2 มากที่สุด ร้อยละ 38.95 แต่พบว่าแนวโน้มของไวรัสแดงกึ่ง ชนิดที่ 3 มีเพิ่มมากขึ้น ขณะที่ชนิดที่ 2 มีแนวโน้มลดลง

2. Chikungunya Virus เป็นเชื้อไวรัส ที่เป็นสาเหตุของไข้เลือดออก อีกตัวหนึ่ง จัดอยู่ใน Family Togaviridae ใน genus Alpha virus ไวรัสนี้พบใน ไทย ฟิลิปปินส์ อินเดีย อัฟริกา วงจรชีวิตในธรรมชาติเกิดในป่า มียุง Aedes เป็น พาหะ มี primate เป็น Host คิดเชื้อมายังคนในเมืองได้ อาการของโรคที่คิดเชื้อ Chikungunya Virus ไม่รุนแรง แต่มีอาการ ไข้ ปวดเมื่อยตามตัว ปวดข้อ อ่อนเพลีย บางรายมีผื่น มีจุดเลือดออก ทดสอบพบในเกห์ ได้ผลบวกไม่พบอาการช็อค ผู้ป่วยหายเป็นปกติ ภายใน 3-7 วัน

การติดต่อ

โรคไข้เลือดออกติดต่อโดยมียุงลายเป็นพาหะนำโรค การติดต่อเกิดจากการที่ยุงลายดูดกินเลือดจากผู้ป่วยที่มีเชื้อไวรัส Dengue จากนั้นเชื้อจะลงสู่กระเพาะยุง ผีงตัวในผนังกระเพาะยุงลายเพิ่มแบ่งจำนวนตัวมันเอง แล้วเดินทางไปยังส่วนหัวของยุงลาย เข้าสู่คอกมน้ำลายยุง เมื่อยุงบินไปกัดดูดกินเลือดคนใหม่ ก็ปล่อยเชื้อไวรัส Dengue เข้าสู่กระแสเลือดของคนที่ถูกดูดเลือด แล้วเชื้อจะเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนทำให้เกิดอาการป่วยเป็นโรคขึ้น

ระยะเวลาที่เชื้อไวรัส Dengue เดินทางจากกระเพาะยุงลาย ถึงคอกมน้ำลายยุงลาย ใช้เวลาประมาณ 8-12 วัน

ระยะเวลาที่เชื้อไวรัส Dengue เข้าสู่กระแสเลือดของคน ที่ถูกกัดดูดเลือดใหม่ แล้วเพิ่มจำนวนจนทำให้เกิดอาการป่วยขึ้น เรียกว่า ระยะฟักตัวของโรค ซึ่งกินเวลาดังนี้ 3-14 วัน โดยทั่วไปประมาณ 7-10 วัน

อาการของไข้เลือดออก

อาการของไข้เลือดออก มีได้ตั้งแต่มีอาการเล็กน้อยไปจนถึงอาการรุนแรง ซึ่งมีอาการช็อค และอาจเสียชีวิตได้ อาการและอาการแสดงที่สำคัญของโรคไข้เลือดออกพอสรุปได้ดังนี้

ไข้

เลือดออก

ตับโต

ช็อค หรือระบบไหลเวียนโลหิตล้มเหลว

ผู้ป่วยทุกรายจะมีอาการไข้สูงแบบเฉียบพลัน ไข้อาจสูงถึง 38-40 องศาเซลเซียส บางรายอาจถึงชักได้ ส่วนใหญ่จะมีหน้าแดง ผิวน้ำแดงบริเวณ คอ หน้าอก และลำตัว เด็กบางคนอาจบ่นปวดศีรษะ และปวดเมื่อยตามตัวพร้อมกับมีไข้สูง ไข้มักสูงลอยอยู่ 2-7 วัน

อาการเลือดออกที่พบบ่อยที่สุด คือ จุดเลือดออกที่ ผิวน้ำ ตามแขนขา รักแร้ และลำตัว บางรายอาจมีเลือดกำเดาออก เลือดออกที่ใต้เยื่อปมดํา เลือดออกตามไรฟัน อาการเลือดออกที่รุนแรง คือ เลือดออกในกระเพาะอาหารและลำไส้ ผู้ป่วยจะอาเจียนเป็นเลือดสีน้ำตาล หรือถ่ายดำ อาการเลือดออกมักจะเริ่มเกิดขึ้น ประมาณวันที่ 2-3 นับแต่เริ่มป่วย จุดเลือดออกตามผิวน้ำมักหายไปภายใน 3-4 วัน ดับมักจะโตและคลำได้ไ้หายโครงขว อาจกดเจ็บ มักตรวจพบได้ประมาณวันที่ 3-4 นับแต่เริ่มป่วย

ในรายที่อาการรุนแรงผู้ป่วยจะมีอาการช็อค ซึ่งมักจะเริ่มประมาณวันที่ 3-4 นับแต่เริ่มมีไข้ เมื่อผู้ป่วยช็อคจะมีอาการ ไข้ลดลงอย่างรวดเร็ว มีอาการกระสับกระส่าย มือเท้าเย็น รอบปากเขียว ชีพจรเบาเร็ว ความดันโลหิตต่ำ ช่วงกว้างของความดันโลหิตแคบลงถึง 20 มม.ปรอท หรือต่ำกว่านั้น ระยะช็อคนี้จะเริ่มเกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ถ้าให้การรักษาไม่ทัน ผู้ป่วยมักเสียชีวิตภายใน 24-48 ชั่วโมง

หลังจากป่วยได้ 7-10 วัน ผู้ป่วยส่วนใหญ่จะเข้าสู่ระยะฟื้นตัว ไข้จะหายไป เริ่มรับประทานอาหารได้มากขึ้น ผื่นจะค่อยๆ หายไปใน 2-4 วัน ผู้ป่วยส่วนใหญ่กลับเป็นปกติภายใน 2-3 วัน

การรักษา

ขณะนี้ยังไม่มียาด้านเชื้อไวรัส ที่มีฤทธิ์เฉพาะสำหรับเชื้อไข้เลือดออก การรักษาโรคนี้เป็นแบบการรักษาตามอาการและประคับประคอง ซึ่งได้ผลดีถ้าให้การวินิจฉัยโรค ได้ตั้งแต่ระยะแรก

หลักปฏิบัติในการรักษาพยาบาล

1. ในระยะไข้สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีประวัติเคยชัก หรือในรายที่ปวดศีรษะและปวดเมื่อยตามตัว อาจให้ยาลดไข้ ควรใช้ยาพาราเซตามอล ไม่ควรใช้ยาพวกแอสไพริน เพราะจะทำให้เกล็ดเลือดเสียการทำงาน และเลือดออกได้ง่ายขึ้น ควรให้ยาลดไข้ เป็นครั้งคราว เวลาที่มีไข้สูงเท่านั้น
2. ให้ผู้ป่วยดื่มน้ำชดเชย เพราะผู้ป่วยส่วนใหญ่มีไข้สูง เมื่ออาหาร และอาเจียน ทำให้ขาดน้ำ และขาดเกลือโซเดียมด้วย ควรให้ผู้ป่วยดื่มน้ำผลไม้ หรือสารละลายผงน้ำตาลเกลือแร่ ในรายที่อาเจียนควรให้ดื่มครั้งละ น้อยๆ และดื่มบ่อยๆ

3. จะต้องติดตามดูอาการผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด เพื่อจะได้ตรวจพบและป้องกันภาวะช็อกได้ทันเวลา การที่ช็อกมักจะเกิดพร้อมกับ ไข้ลดลง มักเกิดประมาณตั้งแต่วันที่ 3 ของการป่วย ควรแนะนำให้พ่อแม่ทราบ อาการนำของช็อก ซึ่งอาจมีอาการ เบื่ออาหาร ไม่รับประทานอาหาร หรือดื่มน้ำ ติดต่อกันหลายวัน หรือมีอาการปวดปัสสาวะน้อยลง กระสับส่าย มือเท้าเย็น ควรแนะนำให้รีบนำส่งโรงพยาบาลทันทีที่อาการเหล่านี้ เมื่อผู้ป่วยไปตรวจที่โรงพยาบาล แพทย์อาจตรวจเลือดดู ปริมาณเกล็ดเลือด และฮีมาโตคริต และอาจนัดตรวจดูการเปลี่ยนแปลง ของเกล็ดเลือดและฮีมาโตคริต เป็นระยะๆ เพราะถ้าปริมาณเกล็ดเลือด เริ่มลดลงและฮีมาโตคริตเริ่มสูงขึ้น เป็นเครื่องชี้บ่งว่าน้ำเลือด รั่วออกจากเส้นเลือด และอาจจะช็อกได้ จำเป็นต้องให้สารน้ำชดเชย

4. โดยทั่วไปไม่จำเป็นต้องรับผู้ป่วยเข้ารับการรักษามารักษาในโรงพยาบาลทุกราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะแรกที่ยังมีไข้ สามารถรักษาแบบผู้ป่วยนอก โดยให้ยาไปรับประทาน และแนะนำให้ผู้ป่วยปกครอง ฝ้าสังเกตอาการ หรือแพทย์นัดให้ไปตรวจที่ โรงพยาบาลเป็นระยะๆ โดยตรวจดูการเปลี่ยนแปลงของ เกล็ดเลือด และฮีมาโตคริต ถ้าผู้ป่วยมีอาการ หรือแสดงอาการช็อก อาเจียนหรือถ่ายเป็นเลือด ถึงแม้มีอาการไม่มาก ก็ต้องรับไว้รักษาในโรงพยาบาลทุกราย และถือเป็นเรื่องรีบด่วนในการรักษา

3. การควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออก

โรคไข้เลือดออกจะเกิดขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการด้วยกัน คือ
คน คือ บุคคลที่เสี่ยงต่อการเกิดโรค ซึ่งได้แก่ทุกคนในชุมชนนั้น และส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีลงมา

เชื้อไวรัส ได้แก่ ไวรัส เดงกี ชนิดที่ 1,2,3,4 และไวรัสชิคุนกุนยา

ยุงลาย ที่เป็นพาหะนำเชื้อโรคมาสู่คน

หากชุมชนใดมีองค์ประกอบทั้ง 3 ประการครบถ้วน โรคไข้เลือดออกก็จะสามารถจะเกิดและระบาดในชุมชนนั้นได้ ในขณะนี้วัคซีนป้องกันไข้เลือดออก ยังอยู่ระหว่างการพัฒนา สำหรับ เชื้อไวรัสก็ยังไม่มียาฆ่าเชื้อโดยเฉพาะได้ ดังนั้นกลวิธีควบคุมโรคไข้เลือดออกในปัจจุบันคือ การควบคุมยุงลายซึ่งทำได้โดยการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์และกำจัดยุงตัวเต็มวัย

การควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย

มีหลักปฏิบัติที่สำคัญคือ การปิดหรือป้องกันภาชนะเก็บน้ำที่ใช้ประโยชน์ ไม่ให้ยุงวางไข่เพาะพันธุ์ สำหรับภาชนะที่ไม่ได้ ใช้ประโยชน์ก็เก็บหรือทำลายเสีย ในการปฏิบัติต้อง ใช้หลายวิธี

พร้อมกัน ซึ่งแต่ละวิธีควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับภาชนะแต่ละชนิด วิธีการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์มีหลายวิธีดังนี้ คือ

1. วิธีทางกายภาพ ได้แก่ การปิดภาชนะเก็บน้ำด้วยฝาปิด เพื่อป้องกันไม่ให้ยุงลายเข้าไปวางไข่ได้สำหรับภาชนะเก็บน้ำ ที่ยังไม่ต้องใช้น้ำอาจจะใช้ผ้ามุ้ง ผ้ายางหรือพลาสติกปิดและมัดไว้ก็ได้ สำหรับภาชนะที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ควรจะคว่ำไว้ มิให้รองรับน้ำเพื่อจะ ไม่กลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย สำหรับสิ่งของที่ไม่มีประโยชน์ เช่น กระถาง กระป๋อง ควรเผาหรือฝังแล้วแต่ความสะดวก แจกันดอกไม้ควรเปลี่ยนน้ำทุก 7 วัน ขารองตู้กับข้าวควรเปลี่ยนน้ำทุก 7 วัน หรือใส่เกลือแกลบ หรือผงซักฟอก ลงไปเพื่อป้องกันการวางไข่ของยุงลาย เป็นต้น วิธีการเหล่านี้ต้องทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องตลอดทั้งปี

2. วิธีชีวภาพ วิธีที่ได้ผล คือ การปล่อยปลากินลูกน้ำ ในภาชนะเก็บกักน้ำ เช่น โอ่ง ตุ่ม ภาชนะ ละ 4-5 ตัว ควรหมั่นดูแลอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง หากปลาบางตัวตายก็ใส่ตัวใหม่ทดแทนวิธีนี้เป็นวิธีที่ง่าย ประหยัด ปลอดภัย เหมาะสมสำหรับภาชนะเก็บน้ำใช้ที่ปิดไม่ได้ สำหรับปลากินลูกน้ำที่หาได้ง่ายและมีอยู่ทั่วไป คือ ปลาหางนกยูง ซึ่งสามารถติดต่อขอรับได้จาก สถานีอนามัย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลชุมชน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อทั่วไป หน่วยควบคุมโรคติดต่อที่นำโดยแมลง และตามแหล่งน้ำใกล้บ้านทั่วไป นอกจากนี้ นักวิทยาศาสตร์ของไทย โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กำลังศึกษา วิจัยการใช้แบคทีเรียฆ่าลูกน้ำยุงลาย หากได้ผลดีและประหยัด จะมีการเผยแพร่การใช้งานต่อไป

3. วิธีทางเคมี เคมีภัณฑ์ที่ใช้น้ำลูกน้ำยุงลาย ซึ่งองค์การอนามัยโลก แนะนำให้ใช้ และรับรองความปลอดภัย ได้แก่ ทราयोเบท (ABATE sand granule) ทราयोเบทควรใช้เฉพาะกับภาชนะเก็บน้ำที่ไม่สามารถปิดหรือใส่ปลากินลูกน้ำได้ เพื่อเป็นการประหยัด

การกำจัดยุงตัวเต็มวัย

การพ่นเคมีกำจัดยุงตัวเต็มวัย เป็นวิธีควบคุมยุงลายที่มีประสิทธิภาพสูง คือ กำจัดยุงได้ผลดี แต่ให้ผลเพียงระยะสั้น นอกจากนี้ยังมีราคาแพง ต้องใช้เครื่องมือพ่น ซึ่งจะหาไม่ได้ง่าย และควรปฏิบัติโดยผู้ที่มีความรู้ ทั้งเคมีภัณฑ์อาจเป็นพิษต่อคนและสัตว์เลี้ยง จึงควรใช้การพ่นเคมีภัณฑ์เฉพาะเมื่อจำเป็น

สำหรับประชาชนทั่วไปหากควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ในบ้านเรือนของตนโดยวิธีต่างๆ แล้ว ยังมียุงลายตัวเต็มวัยอยู่ อาจหาซื้อเคมีภัณฑ์กำจัดยุง ที่มีขายตามท้องตลาดมาใช้ฉีดฆ่ายุง ในบ้าน และ

บริเวณบ้านเป็นครั้งคราว ควรใช้และเก็บรักษาอย่างระมัดระวัง โดยทำตามคำแนะนำการใช้ที่แนบมา กับเคมีภัณฑ์นั้น

สำหรับการพ่นเคมีภัณฑ์กำจัดยุงลายดำเนินการใน 2 กรณี

กรณีที่ 1 คือ การพ่นเคมีเพื่อควบคุมการระบาด ในชุมชนที่เกิดมีผู้ป่วยขึ้นแล้ว มีวัตถุประสงค์ที่จะกำจัดยุงลายที่มีเชื้อโรคให้เล็ดลอดออกไปโดยเร็วที่สุดเพื่อตัดวงจรการแพร่เชื้อ

กรณีที่ 2 คือ การพ่นเคมีเพื่อป้องกันล่วงหน้า ควรดำเนินการเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคสูง โดยมาตรการเสริมให้กับมาตรการหลัก คือ การควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย และถ้าหากควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ได้อย่างสมบูรณ์แล้ว อาจไม่จำเป็นต้องพ่นสารเคมีกำจัดยุงตัวเต็มวัยการพ่นสารเคมีกำจัดยุงลาย ไม่ว่าจะใช้ในกรณีใด จะมีผลลดจำนวนยุงอยู่เพียงระยะสั้น จำเป็นต้องมีการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายร่วมด้วยเสมอ เพื่อให้ควบคุมยุงลายได้ในระยะยาว

วิธีการพ่นสารเคมีกำจัดยุงลายที่ใช้กันทั่วไปมี 2 วิธีคือ

1. การพ่นฝอยละออง หรือ ยู แอล วี (Ultra Low Volume or ULV) น้ำยาเคมีจะถูกพ่นจากเครื่องพ่นโดยแรงอัดอากาศ ผ่านรูพ่น กระจายออกมาเป็นฝอยละออง ขนาดเล็กมาก ซึ่งกระจายอยู่ในอากาศเพื่อให้สัมผัสกับตัวยุง เครื่องพ่นมีทั้งแบบติดตั้งรถยนต์ และแบบสะพายหลัง
2. การพ่นหมอกควัน น้ำยาเคมีจะถูกพ่น โดยอากาศร้อนจากเครื่องพ่นกลายเป็นหมอกควัน ฝุ้งกระจาย เครื่องพ่นหมอกควัน มีทั้งแบบติดรถยนต์ และแบบหิ้วโดยเจ้าหน้าที่

เคมีภัณฑ์ ที่ใช้ในการควบคุมแมลงพาหะนำโรค เป็นเคมีภัณฑ์ ที่ได้รับการเลือกสรร มาแล้วว่ามีประสิทธิภาพสูง ในการกำจัดแมลง แต่มีพิษน้อยต่อคนและสัตว์ อย่างไรก็ตามการพ่นเคมีต้องทำอย่างระมัดระวัง เพื่อลดอันตราย ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการพ่น ต่อประชาชนและสัตว์เลี้ยง ต้องปฏิบัติให้ถูกเทคนิคเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ในการควบคุมยุงได้ดี นอกจากนี้ยังต้องเก็บรักษาเคมีภัณฑ์เหล่านี้อย่างถูกวิธี เพื่อมิให้เกิดอันตราย และให้เคมีภัณฑ์คงสภาพไม่เสื่อมคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้ควบคุมยุงไม่ได้ผล

การป้องกันโรคให้เล็ดลอดออก โดยการควบคุมยุงพาหะนั้น จะได้ผลดีต้องผสมผสานทั้งการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ และการกำจัดยุงตัวเต็มวัย จะทำเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ และจะต้องปฏิบัติโดยมีความครอบคลุมสูงที่สุด ในชุมชนหนึ่งๆ ควรดำเนินการ ทุกครอบครัว หากมีการควบคุมที่ดี ในครัวเรือนส่วนใหญ่ แต่ยังคงมีแหล่งเพาะพันธุ์และยุงลายในบางครัวเรือน ยุงพาหะที่เหลือยู่จะมีจำนวนเพียงพอที่จะทำให้โรคระบาดได้ นอกจากนี้จะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ หากเป็น

ไปได้ ควรมีการควบคุมยุงลายตลอดทั้งปี โดยมีเป้าหมายการควบคุมทั้งในบ้านเรือน และโรงเรียน เพราะโรงเรียนสามารถเป็นแหล่งแพร่กระจายเชื้อโรคไข้เลือดออก ที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในชุมชน

ดังนั้น ความร่วมมือของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ในการควบคุมโรคไข้เลือดออก การควบคุมโรค จะไม่เป็นผลสำเร็จ หากการดำเนินการ ตกเป็นภาระของเจ้าหน้าที่เป็นหลัก แต่การควบคุมโรค จะมีโอกาส เป็นผลสำเร็จ หากเจ้าหน้าที่สามารถ กระตุ้นและส่งเสริมให้ ประชาชน เข้ารับภาระที่จะ ร่วมมือกันควบคุมยุงลายในชุมชนด้วยตนเอง อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยเจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้การ สนับสนุนแก่ชุมชน โดยเต็มกำลังความสามารถ

4. ความรู้เกี่ยวกับยุงลาย

ยุงลายเป็นยุงในตระกูล Aedes ซึ่งมีลักษณะโดยทั่วไป คือ เป็นยุงที่มีขนาดปานกลาง ลำตัว และขา มีสีดำสลับขาวเป็นปล้องๆ ขาหลังปลายปล้องสุดท้ายขาวหมด ยุงพวกนี้หากินเวลากลางวัน ช่วง เวลาที่พบมากที่สุดคือ เวลา 09.00-11.00 น. และ 13.00-14.30 น. ยุงลายพบมากในฤดูฝน ช่วงหลังฝน ตกชุก เพราะอุณหภูมิและความชื้นเหมาะแก่การแพร่พันธุ์ ส่วนในฤดูอื่นๆ พบว่าความชุกชุมของยุงลาย จะลดน้อยลง

แหล่งเพาะพันธุ์

ยุงลายจะวางไข่ตามภาชนะขังน้ำที่มีน้ำนิ่ง ไส้ สะอาด โดยเฉพาะน้ำฝน เป็นน้ำที่ยุงลาย ชอบ วางไข่มากที่สุด ดังนั้น แหล่งเพาะพันธุ์ ของยุงลายจึงมักอยู่ตาม โอ่งน้ำกิน น้ำใช้ ที่ไม่ปิดฝา ทั้งภายใน และภายนอกบ้าน นอกจากโอ่งน้ำแล้ว ยังมีภาชนะอื่นๆ เช่น ถังซีเมนต์ งานรองขาตู้กันมด งาน รองกระถางต้นไม้ แจกัน อ่างล้างเท้า ยางรถยนต์ ไห เศษภาชนะ เช่น โอ่งแตก เศษกระป๋อง กะลา นอกจากนี้ยุงลายยังสามารถวางไข่ ตามกาบใบของพืชพวก มะพร้าว กัลยพลับพลึง ต้น บอน ถ้วยรองน้ำยาง แหล่งเพาะพันธุ์ที่พบภายในบ้าน ส่วนใหญ่จะเป็น โอ่งน้ำใช้ถังซีเมนต์ในห้อง น้ำ งานรองขาตู้กันมด โอ่งน้ำดื่ม สำหรับแหล่งเพาะพันธุ์ในโรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งแพร่เชื้อได้อีกแห่ง หนึ่งส่วนใหญ่ จะเป็นถังซีเมนต์ในห้องน้ำ แจกันพุด่าง ปัจจุบันพบว่ายุงลายสามารถวางไข่ได้ใน ท่อน้ำโสโครก และมีการเจริญเติบโต อย่างปกติเหมือนในน้ำสะอาดทั้งที่ภายในท่อระบายน้ำนั้นมีเศษ ขยะและดินอยู่เป็นจำนวนมาก

วงจรชีวิตของยุงลาย

ยุงลายไข่ที่ละฟองในภาชนะขังน้ำฝน หรือน้ำสะอาด ไข่สีดำ ตัวเมียวางไข่ครั้งละ 140-144 ฟอง ยุงลายจะออกไข่ มากน้อยเป็นจังหวะใน 24 ชั่วโมง โดยอาศัยจังหวะที่แสงลดน้อยลง ตอนเย็น ไข่จะฟักเป็นตัวภายใน 4 วัน ไข่สามารถทนความแห้งได้เป็นปี ลูกน้ำมี Siphon ตั้วและดำ ตัวคั่งเกือบ ตรงกับผิวน้ำ ว่ายนํ้าคล้ายงูเลื้อย ไม่ชอบแสง ลูกน้ำมี 4 ระยะ ประมาณ 9 วัน ก็เป็นดักแด้ จากดักแด้จะ ใช้เวลา 2-3 วัน ลอยคราบเป็นตัวเต็มวัย หลังจากนั้น 2-3 ชั่วโมง ผสมพันธุ์กินเลือด แล้วอีก 2-3 วัน ตัวเมียจะวางไข่ ยุงลายชอบกินเลือดคน หากินเวลากลางวัน ถ้ากลางคืนแสงสว่างเพียงพอก็ออกหากิน ด้วย

ยุงลายตัวเต็มวัย (Adult) เมื่อออกจาก ตัวโม่่งเป็นเวลาประมาณ 24 ชั่วโมง จึงจะเริ่มกิน อาหารในขณะเดียวกัน ก็เริ่มผสมพันธุ์กัน ยุงลายตัวเมีย จะเก็บเชื้อ (Sperm) ไว้ในถุง Spermatheca ตัวเมีย จะผสมพันธุ์เพียงครั้งเดียว ก็สามารถวางไข่ได้ตลอดชีวิต จากนั้นยุงลายจะออกหาอาหารเลือด เพื่อนำเลือดนั้น ไปช่วยสร้างไข่ ในรังไข่ ให้เจริญเติบโตและเริ่มวางไข่ประมาณ 2.5-3.5 วัน หลังจาก กินเลือด ยุงลายจะวางไข่ที่ละฟองติดกันเป็นกลุ่ม โดยวางไข่ติดที่ผิวภาชนะด้านใน เหนือระดับน้ำเล็กน้อยหรือตามผิวภาชนะที่เย็นและความชื้นสูง ยุงลายตัวเมียหนึ่งตัว จะวางไข่โดยเฉลี่ยครั้งละ ประมาณ 140-144 ฟอง และวางได้ 4-5 ครั้งตลอดชีวิต ดังนั้นยุงลายตัวเมียจึงมีอายุได้ถึง 30-45 วัน

ไข่ยุงลาย มีลักษณะรีคล้ายกระสวย เมื่อออกใหม่ๆ ไข่จะมีสีขาวนวล ต่อมาจะเปลี่ยนเป็น สี น้ำตาลและดำสนิทภายใน 24 ชั่วโมง เมื่อมีน้ำท่วมไข่ ไข่จะฟักเป็นลูกน้ำได้ โดยใช้เวลาในระยะไข่ ประมาณ 1-2 วัน ถ้าภาชนะยังไม่เติมนํ้าหรือยังไม่มีน้ำท่วมไข่ ไข่จะยังไม่ฟักและจะทนความแห้งแล้ง ในสภาพนั้นได้เป็นเวลานานหลายเดือน เมื่อเติมนํ้าหรือมีน้ำท่วมไข่ ไข่ก็จะฟักออกมาภายใน เวลา ประมาณ 30 นาที แต่ร้อยละของไข่ที่จะฟักออกเป็นตัวลูกน้ำ จะลดลงเมื่อระยะเวลาผ่านไป ตามปกติ ยุงลายจะวางไข่ในน้ำ โส สะอาด นิ่งโดยเฉพาะน้ำฝน เป็นน้ำที่ยุงลายชอบวางไข่มากที่สุด แต่ปัจจุบัน ยุงลายสามารถวางไข่ และเจริญเติบโตจนกระทั่งเป็นยุง ตัวเต็มวัยได้ในที่ระบายน้ำโสโครก

ลูกน้ำ ลูกน้ำยุงลายจะมี 4 ระยะมีการลอกคราบ 4 ครั้ง จากลูกน้ำระยะที่หนึ่งจนลอกคราบ ครั้ง สุดท้ายเป็นตัวโม่่ง (pupa) ใช้เวลาประมาณ 6-8 วัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิ อาหารและความหนาแน่น ของลูกน้ำภายในภาชนะ ลูกน้ำจะกินอาหารซึ่งมีอยู่ในภาชนะขังน้ำนั้น เช่น ตะไคร่นํ้า ข้างค่อม เศษ อาหารที่หล่นลงในคุ่ม เชื้อแบคทีเรีย และพวกสัตว์เซลล์เดียวที่อยู่ในภาชนะ น้ำขังนั้น

ตัวโม่่ง ลูกน้ำยุงลายจะลอกคราบครั้งสุดท้าย ออกมาเป็นตัวโม่่ง (ดักแด้) ซึ่งมีส่วนหัวและส่วน อกรวมเป็นชิ้นเดียวกัน (Chalothorax) ระยะนี้จะหยุดกินอาหาร แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงภายในบนส่วน

ห้าว จะมีท่อหายใจ (trumpets) 1 คู่ ตัวโม่งจะใช้เวลาประมาณ 30-40 ชั่วโมง หรือประมาณ 1-2 วัน ก็จะลอกคราบเป็นตัวเต็มวัย (adult)

ตัวเต็มวัย ตัวโม่งเมื่อจะลอกคราบจะลอยนิ่งและเกิดรอยแตกรูปตัวที (T) ที่ด้านบนทางด้านหลัง ในส่วนหัวและอกให้ตัวเต็มวัยหลุดจากคราบ ตัวเต็มวัยเมื่อออกจากคราบใหม่ๆ จะเกาะนิ่งอยู่บนผิวน้ำเพื่อให้ปีกแห้งและเลือดฉีดเข้าเส้นปีก แล้วจึงบินออกหากิน ยุงกลายเป็นยุงที่ไม่ชอบแสงแดดและลมแรง ดังนั้นจึงหากินไม่ไกลจากแหล่งเกิดโดยทั่วไป มักบินไปไม่เกิน 50 เมตร ตามปกติยุงลายตัวผู้จะเกิดก่อนตัวเมีย 1 วัน ยุงตัวผู้จะมีอายุได้ประมาณ 7-10 วัน ส่วนยุงตัวเมียจะมีอายุประมาณ 1-11/2 เดือน ยุงลายโดยทั่วไปจะหากินเวลากลางวัน อาหารของยุงทั้งตัวเมีย และตัวผู้ คือน้ำหวานจากเกสรของพืชหรือจากผลไม้ นอกจากนี้ ยุงตัวเมียต้องกินเลือดคน หรือสัตว์เลือดอุ่น เพื่อต้องการโปรตีนในเลือดไปทำให้ไข่สุก ตามปกติยุงลายชอบกินเลือดคนมากกว่าเลือดสัตว์

แหล่งเกาะพักของยุงลาย (Ae. Aegypti) ในบ้านเรือนพบว่า ร้อยละ 90 เกาะตามสิ่งห้อยแขวนต่างๆ ในบ้านมีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่พบเกาะตามข้างฝาบ้าน สิ่งห้อยแขวนที่ชอบเกาะมากที่สุด คือ เสื้อผ้า มุ้ง เชือก ยุงลายชอบกัดกินเลือดในช่วงเวลากลางวัน ตั้งแต่ตะวันขึ้นจนถึงตะวันตก ยุงลายบ้านชอบกัดคนในบ้าน ส่วนยุงลายสวน (Ae. Albopitus) ชอบกัดคนนอกบ้าน ค่าเฉลี่ยของปริมาณเลือดที่กินประมาณ 0.75 มิลลิกรัม และเมื่อกินเลือดแล้วประมาณ 3 วัน ก็จะวางไข่

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องการควบคุมโรคไข้เลือดออกโดยกระบวนการ เอไอซี ยังไม่พบว่ามีการศึกษาในเรื่องนี้ จะพบเป็นเพียงงานวิจัยที่ใกล้เคียง คือ การวิจัยการใช้กระบวนการ เอไอซี ในการวางแผนพัฒนาประเทศ และการพัฒนาศักยภาพสตรีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งพอจะนำมาอ้างอิงในการวิจัยในครั้งนี้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

อรพินท์ สฟโชคชัย และคณะ (2537) ได้ศึกษาโครงการส่งเสริมและการศึกษาศักยภาพสตรีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ในงานพัฒนาหมู่บ้าน ประเทศไทย พบว่า กระบวนการ เอไอซี (A-I-C) เป็นเครื่องมือที่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ อย่างได้ผลกับกระบวนการพัฒนาชนบทของไทย โดยจะเป็นเครื่องมืออีกชนิดที่ จะช่วยส่งเสริมให้ นโยบายการเปิดโอกาส ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลที่มีความเป็นรูปธรรมและช่วยให้ แผนพัฒนาเป็นแผนที่มาจากประชาชนมากขึ้น และพบว่าการจัดประชุม เอไอซี (A-I-C) ในหมู่บ้านช่วยกระตุ้น ให้ชาวบ้านตื่นตัวในการดำเนินโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ช่วยพัฒนาชาวบ้าน ให้กล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าตัดสินใจ และมีความเชื่อ

มันในตนเองมากขึ้น เห็นได้จากในการทำกิจกรรมชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีความสนใจ และมีส่วนร่วม ในการวาดภาพและพูดคุย ในกลุ่มย่อยค่อนข้างดี จากผลการจัดประชุม A-I-C ในหมู่บ้านต่างๆ พบว่า

1. การจัดประชุม A-I-C เป็นเวทีให้ชาวบ้าน และผู้นำในหมู่บ้าน ได้มีโอกาสสร้าง ข้อตกลง ซึ่งเป็น เสมือนการสื่อสาร (Communication) ความต้องการในการพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมกัน (Development Vision) มีการสร้างข้อตกลงว่า จะดำเนินกิจกรรมหรือ โครงการพัฒนาหมู่บ้านใดบ้าง ซึ่งทำให้ผู้นำและข้าราชการ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน ความรู้ และรับรู้ ความต้องการ ของชาวบ้าน เป็น เครื่องมือที่ เป็นประ โยชน์สำหรับหมู่บ้านที่ ชาวบ้านอาจจะเคยชินกับการขึ้นนำ

2. กระบวนการ A-I-C เป็นวิธีการหนึ่ง ที่ชาวบ้านทั้งชายและหญิงได้ร่วมปรึกษาหารือ กำหนดทิศทางในการพัฒนาเป็นการประชุมที่ชาวบ้านที่ไม่มีตำแหน่งใดๆ ในหมู่บ้าน มีโอกาสได้รับรู้ ปัญหา การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน และร่วมคิดหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยกัน ทำให้ชาวบ้าน ได้ตระหนักว่า การแก้ปัญหาพัฒนาหมู่บ้าน เป็นบทบาทหน้าที่ ของสมาชิกทุกคนในหมู่บ้าน ไม่ใช่ เป็นเรื่อง ของผู้นำหมู่บ้านเท่านั้น การประชุมได้เปิดโอกาสให้ผู้นำหมู่บ้านและชาวบ้านทั้งชายและหญิง ได้ ร่วมระดมความคิด ในการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล เมื่อโครงการต่างๆ มาจากความต้องการของคน ในชุมชน ทำให้การดำเนินโครงการ ได้รับความร่วมมือ จากชุมชนดียิ่งขึ้น เพราะชาวบ้านเห็นถึงความสำคัญ ในการดำเนินโครงการ นอกจากนี้ ระหว่างการประชุมชาวบ้านเป็นผู้ริเริ่มโครงการหรือ กิจกรรม การพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการต่างๆ ที่ได้เสนอทุก โครงการ และร่วมกันแสวงหางบประมาณจากแหล่งเงินทุนต่างๆ มาดำเนินงาน

3. กระบวนการนี้ กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุม รู้จักคิดหาเหตุผล และความต้องการของตนเอง มาประกอบ คำอธิบายตลอดจน พยายามชักจูง ให้ผู้อื่นเห็นด้วย กับ ความคิดของตน โดยเฉพาะใน กลุ่มย่อยผู้เข้าร่วมประชุม มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกผู้เข้าร่วมประชุมให้รู้จักการทำงานและคิดเป็นกลุ่ม การแก้ปัญหา และการสร้างความสามัคคีในกลุ่ม

4. แผนพัฒนาตำบลราย 5 ปี และรายปีในอนาคต เป็นผลมาจากการระดมความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมในชั้น A2 I และC หลังจากนั้นตัวแทนของกลุ่มนำโครงการต่างๆ จากการประชุม ไปเสนอ ต่อสภาตำบล เพื่อพิจารณา เมื่อสภาตำบลยอมรับ ในหลักการ จะเสนอเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตำบลต่อไป โดยอาศัยข้อมูล กสร.2ค จปร. และข้อมูลอื่นๆ ของหมู่บ้านเป็นฐาน เมื่อมีบัญชีรายชื่อโครงการ ซึ่งสร้างข้อตกลงร่วมกันไว้แล้วชาวบ้าน ก็มีการพูดคุยสอบถาม ถึงความก้าวหน้าในการดำเนิน โครงการต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งเป็นการกระตุ้น ให้ผู้นำในหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐติดตามถึงความก้าวหน้าในการเสนอของบประมาณจากแหล่งต่างๆ

5. การดำเนินโครงการเป็นไป อย่างต่อเนื่องเพราะชาวบ้านได้บริหารโครงการเองและถือว่าเป็น โครงการของหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านเป็นผู้ริเริ่มคิด วางแผน และปฏิบัติในสิ่งที่เขาต้องการ ชาวบ้านเป็นผู้เรียนรู้ และพิจารณาระหว่างผลดี กับผลเสียของโครงการนั้นๆ แก่ชุมชน เจ้าหน้าที่ของ รัฐบาลเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา

6. ชาวบ้านมีพลังในการพัฒนา ภูมิใจ และพร้อมใจกันที่จะสร้างหมู่บ้าน ของตนเอง ให้เป็น หมู่บ้านพัฒนาในอนาคต เห็นได้ชัดเจนจากความ กระตือรือร้นของชาวบ้าน ในการที่จะร่วมพัฒนา ต่างๆ

นอกจากนี้ยังพบว่า กระบวนการ A-I-C สามารถนำไปใช้ได้กับหมู่บ้าน ในภาคต่างๆ โดยที่ ความแตกต่างของพื้นที่ วัฒนธรรมประเพณี และศาสนามีได้เป็นอุปสรรคในการใช้กระบวนการนี้ แต่ อาจจะต้องปรับรายละเอียด บางประการให้เข้ากับท้องถิ่น เช่น การจัดสรรเวลาในการประชุม และการ นำเกมสนทนากา มาประกอบอาจจะไม่เหมาะสมกับ ประเพณีของ หมู่บ้านที่นับถือ อิสลาม เป็นต้น การใช้ภาษาที่เหมาะสม กับพื้นที่เพราะจะช่วยให้การประชุมมีบรรยากาศที่เป็นกันเอง

อุษา ดวงตาและคณะ (2537) ได้ศึกษาโครงการส่งเสริมและศึกษาศักยภาพสตรีในการมีส่วนร่วม ร่วมตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้านภาคเหนือ พบว่า หากผู้จัดการประชุม เข้าใจชุมชนที่จะจัด การ ประชุม A-I-C จะสามารถจัดการประชุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะระดับการพัฒนาของหมู่บ้านจะมี ผลต่อการเสนอ โครงการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และพบว่าสตรีมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างจริงจัง ซึ่งผู้ชายก็ยอมรับในความคิดเห็นของหญิง ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำการประชุมได้พยายาม ย้ำ ให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็น ของสมาชิกในกลุ่ม ตามกระบวนการ A-I-C เป็นผลให้สตรี มีโอกาสได้แสดง ความคิดเห็น ต่อที่ประชุมอย่างเป็นทางการ และความคิดเห็น ของสตรีก็ได้รับการยอมรับต่อที่ประชุม

ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ และคณะ (2537) ได้ศึกษา โครงการส่งเสริมและการศึกษาศักยภาพสตรี ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้านภาคใต้ พบว่า กระบวนการ A-I-C ทำให้ทุกคนกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง โดยการวาดภาพหรือการพูดคุยในเวทีใหญ่เวทีย่อย สร้าง บรรยากาศแบบกันเอง เหมาะสมที่นำมาใช้กับ หมู่บ้านมุสลิมที่สตรี ไม่กล้าแสดงออก ในที่สาธารณะ การนำกระบวนการ A-I-C มากระตุ้นให้สตรีไทยมุสลิม กล้าพูด ในที่ประชุม และต่อหน้าผู้ชายมากๆ นับ ว่าได้ผลดี และยังเป็นการสร้าง ความเชื่อมั่นให้ กับสตรีไทยมุสลิมอีกด้วย

ในการศึกษาภาคใต้ตอนบน พบว่า สตรีเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ทั้งขณะที่มีการประชุมระดับ หมู่บ้าน และการพัฒนากิจกรรมของหมู่บ้าน สตรีกล้าที่จะเสนอความคิด และคัดค้านในเรื่องต่างๆ ที่

คนชอบและไม่ชอบ ระหว่างการประชุมพบว่าผู้ชายในภาคใต้ให้เกียรติยอมรับความคิดเห็นของกลุ่มสตรีและเมื่อสตรีเสนอโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา ผู้นำชายมักถามคนอื่นๆ ว่าเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร ไม่ละเลยความคิดของสตรี

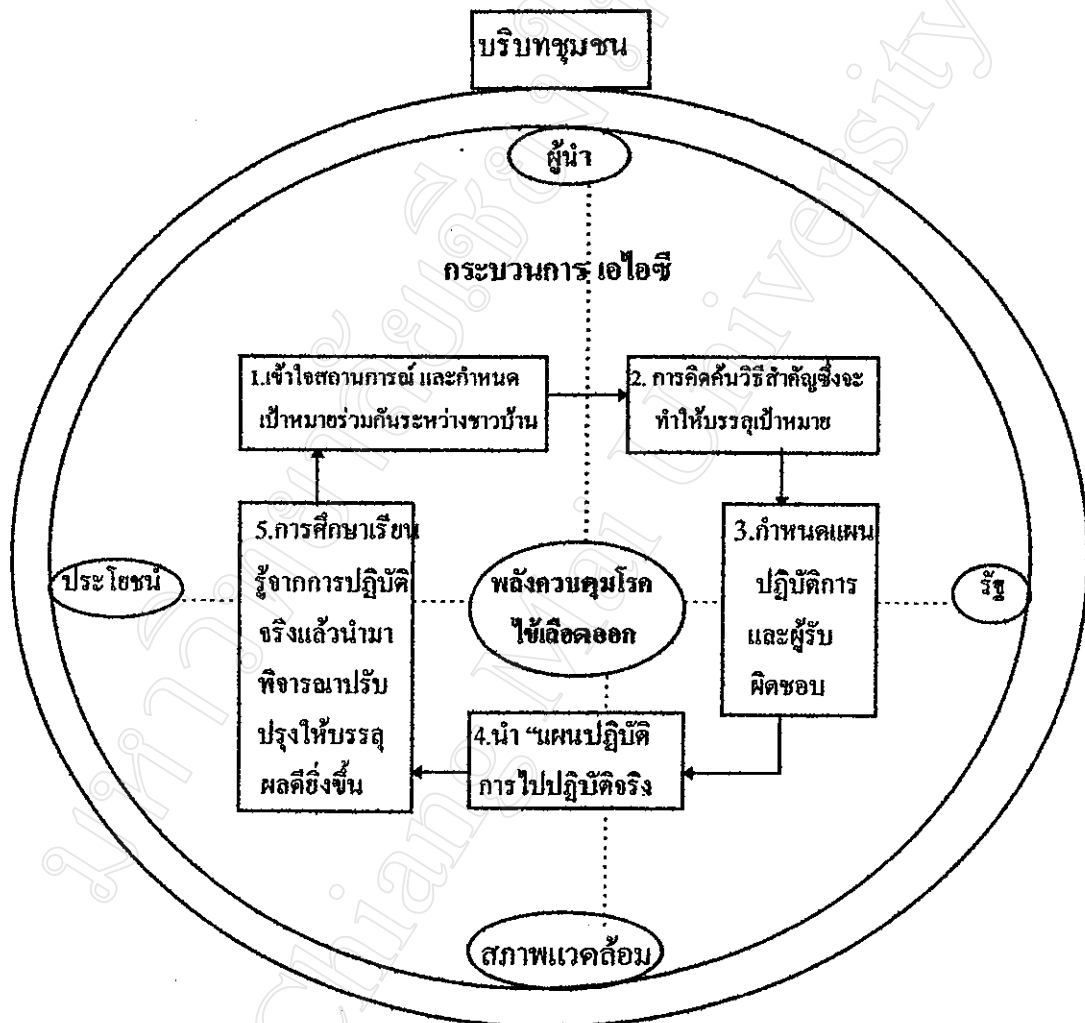
ในการศึกษาภาคใต้ตอนล่าง พบว่า ทั้งกลุ่มสตรีและบุรุษให้ความสนใจใส่ใจและตั้งใจฟังต่อกิจกรรมต่างๆ ที่แต่ละกลุ่มเสนอ ในระยะแรกสตรี ไม่กล้าแสดงออกเท่ากับผู้ชาย เพราะชาวไทยมุสลิม นิยมให้เกียรติและยกย่องผู้ชายมากกว่าผู้หญิง แต่หลังจากคุ้นเคยและปฏิบัติตามกระบวนการ A-I-C ร่วมกันแล้วผู้หญิงจะกล้า แสดงความคิดเห็น และมีความมั่นใจตนเองมากขึ้น

สมบูรณ์ ตันยะ และคณะ (2537) ได้ศึกษาโครงการส่งเสริมและศึกษาศักยภาพสตรีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้าน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ากระบวนการ A-I-C ช่วยกระตุ้นให้ ผู้หญิง มีบทบาทเพิ่มขึ้น มีความรับผิดชอบ และช่วยเหลืองาน ส่วนรวมมากขึ้น อาจเป็นเพราะได้รับการกระตุ้นจากหลายๆ หน่วยงานซึ่งมีความต่อเนื่อง และหญิงส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้ การได้รับข่าวสาร และประสบการณ์ จากภายนอก หมู่บ้าน ทำให้หญิงเหล่านี้เกิดการเลียนแบบและต้องการให้ครอบครัว หรือหมู่บ้านของตนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

ถัดมา โพธิ์ประดิษฐ์ และคณะ (2538) ได้ศึกษา การนำกระบวนการ A-I-C มาใช้ในการฝึกอบรมหลักสูตร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยพลังประชาชน พบว่ากระบวนการ A-I-C ทำให้ประชาชนได้มีโอกาส แสดงความคิดเห็น วางแผนแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน และการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ร่วมกัน

โดยสรุปจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กระบวนการ A-I-C เป็นเทคนิคที่ง่าย และสามารถนำมาประยุกต์ ให้เหมาะสำหรับการวางแผน พัฒนาหมู่บ้าน และการกำหนดแผนปฏิบัติ และเป็นเครื่องมือ ในการระดมความคิดเห็น และมีขั้นตอนวิธีการที่จะรวมความคิดและความต้องการไว้ในแผนได้ และสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม กับหมู่บ้านที่มีลักษณะ และวัฒนธรรมต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการ ปรับเปลี่ยนหลักการ ของกระบวนการมากนัก แต่ผู้ศึกษาควรเข้าใจพื้นฐานทางวัฒนธรรม ประเพณีของหมู่บ้าน ที่จะดำเนินการ และปรับขั้นตอน วิธีการในรายละเอียด ให้เหมาะสม กับ พื้นที่ สภาพแวดล้อม ลักษณะของโครงการ และความต้องการของชุมชน ลักษณะของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา รวมถึงสภาพบริบท ทางสังคมเศรษฐกิจ ฯลฯ ของแต่ละชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึง ได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดเพื่อทำการวิจัยในครั้งนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

กระบวนการ เอไอซี (A-I-C) มีวัฏจักรของการดำเนินการ 5 ขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2537) คือ การเข้าใจสถานการณ์ และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย การคิดค้นหาวิธีการสำคัญซึ่งจะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ การกำหนดแผนปฏิบัติการและรับผิดชอบ การนำ “แผนปฏิบัติการ” ไปปฏิบัติจริง และการศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงแล้ว นำมาพิจารณาปรับปรุงงานหรือกิจกรรมให้บรรลุผลดีขึ้น การดำเนินการ ตามกระบวนการ เอไอซี (A-I-C) นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับ ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นโยบายของรัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐผลประโยชน์ที่จะได้รับ ทั้งด้านส่วนบุคคล และต่อชุมชน และสภาพแวดล้อมที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินการ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอยู่ภายใต้บริบทของชุมชนนั้นๆ

พินันท์ แสงหาญ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ในการควบคุมยุงลาย ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการตัดสินใจในการดำเนินงาน ได้แก่ ความรู้ของสมาชิก อบต. เจ้าหน้าที่ของรัฐ และหัวหน้าครัวเรือน เกี่ยวกับปัญหาโรคไข้เลือดออก ในภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี เจตคติเกี่ยวกับปัญหาโรคไข้เลือดออกอยู่ในเกณฑ์ดี แต่เจตคติเกี่ยวกับความรุนแรงของโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับปานกลาง ความตระหนักในปัญหาที่เกิดจากยุง พบว่า ร้อยละ 98.7 เห็นว่าโรคไข้เลือดออกมีความจำเป็นที่ต้องแก้ไข เมื่อเปรียบเทียบกับความสำคัญของการพัฒนาด้านอื่นๆ แล้วส่วนใหญ่คิดว่ามีความสำคัญเท่ากัน ส่วนบทบาทในหน้าที่รับผิดชอบ ร้อยละ 74.2 คิดว่า อบต. มีบทบาทสำคัญในการควบคุมยุงลาย การสนับสนุนงบประมาณ ร้อยละ 89.2 บอกว่า อบต. ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงพอ พบว่า งบประมาณส่วนใหญ่ได้ใช้ในด้าน การพัฒนาหมู่บ้านขั้นพื้นฐาน มี อบต. เพียงส่วนน้อยที่มีการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาด้านสาธารณสุข บุคคลที่มีบทบาทชี้้นำในการตัดสินใจ ในการวางแผนการดำเนินงาน ที่สำคัญที่สุด คือ สมาชิก อบต. รองลงมาคือ ปลัด อบต. นายอำเภอ และประธาน อบต.

อัญชนา ประศาสนวิทย์ และคณะ ได้ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำ กระบวนการประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในชุมชน อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า กระบวนการประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วมสามารถสร้างความตระหนักให้กับประชาชนได้ พอสมควรและมีความเป็นไปได้ที่จะนำมาใช้ในการควบคุมโรคไข้เลือดออก เพื่อสร้างความตระหนักแก่ประชาชนต่อไป